

УДК 336.22

ВПЛИВ ПОДАТКОВИХ ВІДНОСИН НА КІЛЬКІСНІ ПОКАЗНИКИ ВІДТВОРЮВАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Слинько І.М., аспірант

Черкаський державний технологічний університет

Данная статья посвящена исследованию влияния налоговых отношений на количественные показатели воспроизведенного процесса, установлены принципы взаимосвязи категории „налог” с другими экономическими категориями воспроизведенного процесса, определены количественные характеристики соответствующих категорий в результате их взаимодействия.

Given clause is devoted to research of influence of the tax attitudes(relations) on quantitative parameters of reproduced process, the principles of interrelation of a category "tax" with other economic categories of reproduced process are established, the quantitative characteristics of the appropriate categories are determined as a result of their interaction.

Вступ. Відомо, що одним із найдієвіших важелів стимулювання розвитку економіки є податки і система оподаткування. Податки регулюють основні макроекономічні процеси та пропорції. Завдяки їм відбувається розподіл і перерозподіл у просторі й часі значної частини виробленої вартості. Потенціал податкової системи як „вбудованого регулятора” активно використовують усі країни, зокрема з метою забезпечення сталого економічного розвитку. У цьому сенсі не є винятком й Україна, де пошук і застосування ефективних податкових інструментів розглядається як невід’ємна передумова та потужний засіб реформування національної економіки [1, с. 6].

Аналіз останніх джерел. Вагомий внесок в дослідження питань теорії та практики функціонування механізму податкового регулювання економіки зробили як зарубіжні вчені-економісти: Д. Бернуллі, С. Брю, Т. Гоббс, Д. Кейнс, Ф. Кене, А. Лаффер, К. Макконел, К. Маркс, Д. Рікардо, А. Сміт, М. Фрідмен, так і вітчизняні: В.В. Буряковський, О.Д. Василик, Д.І. Дема, М.Я. Дем’яненко, С.В. Каламбет, М.П. Кучерявенко, Т.І. Єфименко, П.А. Лайко, І.Ф. Родіонова, В.М. Суторміна, В.М. Федосов, О.В. Чуприна та інші вчені. Разом із тим, незважаючи на численні наукові розробки, проблема аналізу податкових відносин не отримала системного розв’язання в нашій країні, що і визначає актуальність даної теми.

Метою нашої статті є визначення впливу податкових відносин на кількісні показники відтворювального процесу.

Для досягнення мети дослідження необхідно розв’язати дві задачі: перша – встановити принципи взаємозв’язку категорії „податок” з іншими економічними категоріями відтворювального процесу; друга – встановити принципи визначення кількісних характеристик категорій в результаті взаємодії.

Кількісна характеристика утворює органічну єдність з якісною характеристикою економічних категорій. Не дивлячись на те, що якісний підхід є таким, що визначає розкриття сутності економічних процесів, він створює умови для їх кількісного аналізу. Проте кількісний підхід, відображаючи всі сторони закономірних зв’язків економічних категорій, збагачує якісні методи дослідження і дає можливість порівнювати планові (теоретичні) оцінки з фактичними даними. Отже, кількісний аналіз стає необхідною, обов’язковою умовою для практичного застосування висновків якісного аналізу.

В процесі дослідження кількісної визначеності категорії „податок” побудуємо абстрактно-логічну модель, яка дозволить представити реалізацію податкових функцій і послужить теоретичною передумовою для побудови математичних моделей, які описують функції податку. За допомогою математичної моделі дамо характеристику кількісної визначеності категорії „податок”.

Процес побудови абстрактно-логічної системи заснований на методі дослідження – синтезі. В основу синтезу системи покладемо пошук балансу державних і особистих інтересів підприємців в процесі оподаткування.

Відповідно до сутності відносини оподаткування виникають між державою і рештою суб’єктів відтворювального процесу: робочими, підприємцями і одержувачами процентного доходу. За визначенням С.Г. Пепеляєва, податок „претендує на частку заробленого” [2, с. 34]. Отже робимо висновок, що категорія „податок” безпосередньо пов’язана перш за все з економічними категоріями, отриманими в процесі первинного розподілу. Проте вибране нами визначення податку означає і те, що відносини оподаткування виникають тільки після формування категорій первинного розподілу, а значить, після фази первинного розподілу доданої вартості. Грунтуючись на цих твердженнях, можемо виділити систему, в якій в результаті взаємодії категорії „податок” і економічних категорій, сформованих в резуль-

таті первинного розподілу, формуються доходи держави. Функція податку, за допомогою якої відбувається формування доходів держави – фіскальна функція. Синтезуючи вищенаведені твердження можна зробити висновок про те, що дію фіскальної функції можна віднести до системи, в якій взаємодіють категорії, сформовані в результаті первинного розподілу, і податок.

В результаті синтезу категорій отримуємо систему, яка реалізує фіскальну функцію, і включає процес оподаткування та процес вторинного розподілу. Процес вторинного розподілу включається у зв'язку із тим, що він є об'єктивним і невід'ємним процесом для категорій, сформованих в результаті первинного розподілу, тому не може бути виключений унаслідок появи оподаткування. На нашу думку, взаємозв'язок податку з категоріями вторинного розподілу носить непрямий характер (рис. 1.).

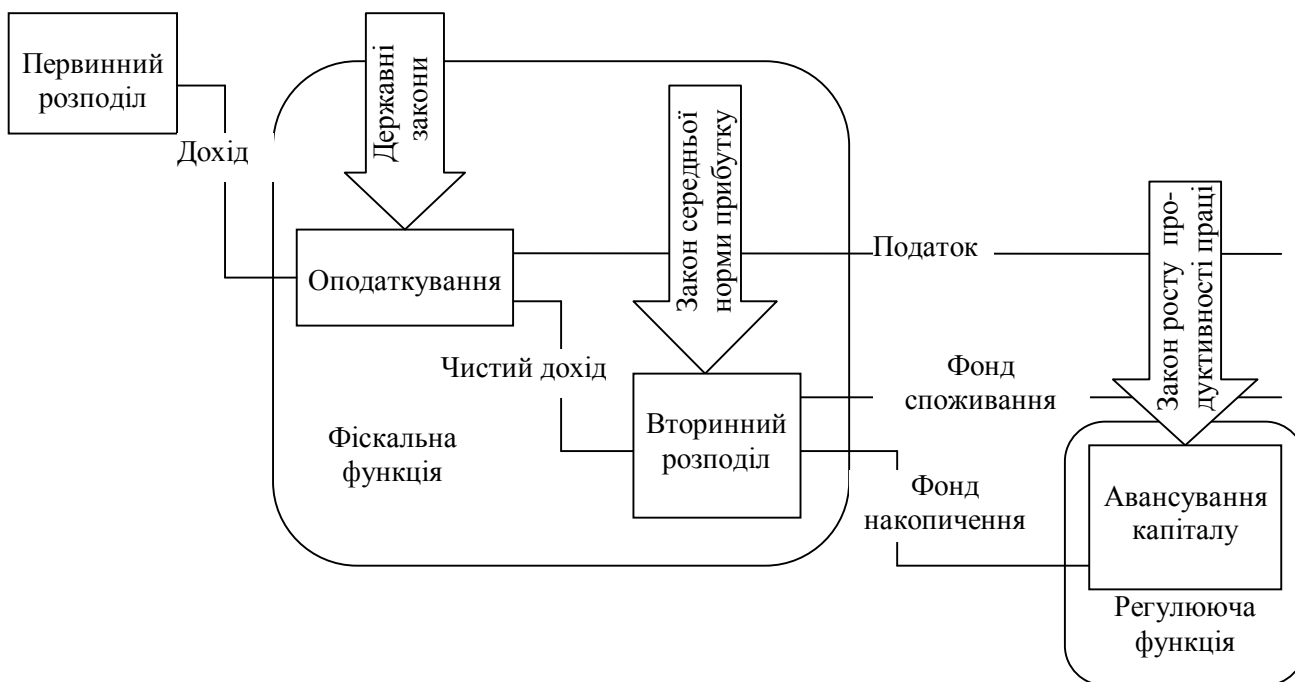

Рис. 1. Взаємозв'язок функцій податку та етапів фази розподілу

Така думка сформувалася на підставі наступних принципів.

По-перше, з позицій підприємця – формування фондів заощадження і споживання пов'язане тільки з категорією „прибуток” і підкоряється закону середньої норми прибутку. Основою підприємницьких інтересів є прибуток, яким підприємець може розпоряджатися. Свого часу про це писали, наприклад: А. Сміт: „окрема людина постійно прагне знайти найбільш вигідне застосування капіталу, яким вона може розпоряджатися” [3, с. 32]; Д. Бернуллі: „задоволення, яке отримується людиною від свого доходу, починається з того моменту, коли вона вже має в своєму розпорядженні засоби існування” [4, с. 204].

Як бачимо, в процесі вторинного розподілу бере участь категорія „прибуток”, але її кількісне значення використовується з урахуванням податкових відносин. Це означає, що у вторинному розподілі, де діє закон про середню норму прибутку, бере участь категорія „прибуток”, але з кількісним параметром, сформованим в процесі оподаткування, тобто чистий прибуток. Звідси можна зробити перший висновок про непрямий вплив категорії „податок”. Для того, щоб розрізнити, чи сформувалося кількісне значення категорії первинного розподілу за участю податкових відносин чи ні, при позначенні категорії, що брала участь в податкових відносинах, прийнято додавати слово „чисті”.

На рис. 2 представлений взаємозв'язок економічних категорій, що відносяться до фази розподілу, де: В – вартість економічного продукту; П – прибуток; ЗП – заробітна плата; ЗВ – засоби виробництва; ДВ – додана вартість; Фз – фонд заощадження; Фс – фонд споживання; Пч – чистий прибуток [5, с. 113].

По-друге, економічні закони самі здійснюють вплив на кількісні параметри податку. Фонд заощадження, перетворюючись на авансований капітал, під дією закону підвищення продуктивності праці змінює органічну будову капіталу, тобто кількісне значення категорій (прибуток, засоби виробництва, заробітна плата), що може змінити частку держави. Отже, можна зробити висновок про непрямий вплив категорій вторинного розподілу на податок.

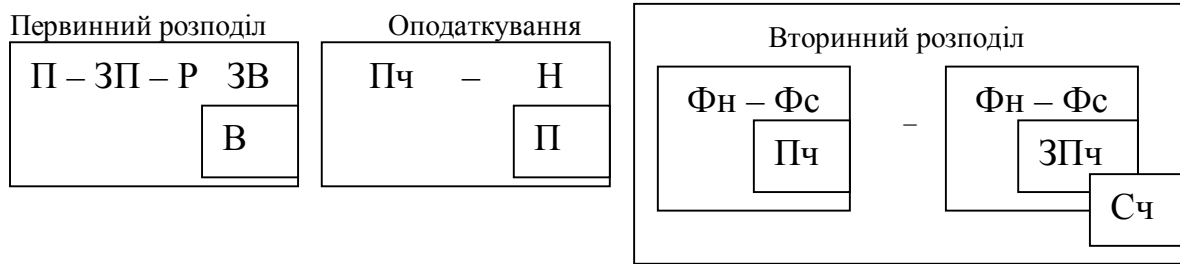

Рис. 2. Взаємозв'язок економічних категорій фази розподілу

Регулююча функція також має непрямий характер, і її мета полягає в регулюванні кількісних параметрів окремих категорій відтворювального процесу. Мета процесу відтворення, з позицій підприємця, – це зростання прибутку, і прямий вплив на його кількісні параметри здійснюють закон зростання продуктивності праці та фіскальна функція податку. При прийнятному рівні оподаткування, коли норма чистого прибутку підприємця не нижче середньої, розвиток і розширення його виробництва протікає за законом зростання продуктивності праці, але внаслідок того, що податкова система є сукупністю окремих податків зі своїм об'єктом оподаткування, супроводжуючі цей закон зміни органічної будови капіталу можуть привести до зміни суми податкових платежів, а значить, і до посилення фіскальної функції. Тому систему непрямої взаємодії категорії „податок” з іншими категоріями, на нашу думку, можна визначити як регулюючу функцію податків.

Таким чином, пошук принципів впливу категорії „податок” на кількісні показники інших категорій відтворювального процесу стає базисом для визначення шляху досягнення відносної рівноваги між податковими функціями. Для досягнення цієї мети доцільно використати метод моделювання, який повинен дати нам формалізований опис процесу реалізації податкових функцій і дозволить отримати спрощене уявлення про основні риси податкових функцій.

Метод моделювання – це дослідження економічних систем шляхом створення абстрактного образу моделі. Економічні моделі можуть бути представлені у вигляді словесних формулювань, числових таблиць, математичних рівнянь і графіків.

Математичний аналіз використовується для ґрунтовнішого вивчення і визначення кількісних значень досліджуваних економічних категорій і показників, при цьому він спирається на теоретично узагальнене уявлення про предмет дослідження, в основі якого лежить абстрактно-логічний аналіз економічних явищ. Таке поєднання математичного методу і абстрактно-логічного аналізу робить метод моделювання могутнім знаряддям пізнання, що володіє здатністю проникати вглиб явищ і процесів матеріального світу.

Висновок. Таким чином, вироблені в результаті історичного і абстрактно-логічного аналізу початкові теоретичні передумови, які встановлюють загальний характер взаємозв'язку економічних категорій фази розподілу і категорії „податок”, складають змістовну основу математичної моделі і стають початковою базою для подальшого розвитку і поглиблення даної тематики за допомогою математичних моделей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Єфименко Т.І. Основні напрями трансформації податкової системи в Україні // Фінанси України. – 2007. – № 9. – С. 3-7.
2. Налоговое право: Учебник / Под ред. С.Г. Пепеляева. – М.: Юристъ, 2003. – 591 с.
3. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов // Антология экономической классики. – М.: Экономика, 1991.
4. Майбурд Е.М. Введение в историю экономической мысли. От пророков до профессоров. – М., 1996.
5. Иванов Ю.Б. Альтернативні системи оподаткування. Монографія. – Харків: ХДЕУ – Торнадо, 2003. – 517 с.